
Slovník spracoval kolektív autorov pod vedením Jiřího Krausa

Autori ©

**Růžena Buchtelová, Helena Confortiová, Vlasta Červená, Václava Holubová,
Mariana Hovorková, Miloslav Churavý, Jiří Kraus, Libuše Kroupová, Marie Ludvíková,
Jaroslav Machač, Vladimír Mejstřík, Věra Petráčková, Běla Poštolková, Miroslav Roudný,
Věra Schmiedtová, Miloslava Šroufková, Vladimír Ungermann**

Preklad z českého originálu

Akademický slovník cizích slov, Academia Praha

Preklad a príprava 2., doplneného a upraveného vydania

© Ľubica Balážová, Ján Bosák (vedúci kolektívu), Jozef Genzor, Ivor Ripka, Jana Skladaná

Odborná revízia

doc. PhDr. Slavomír Ondrejovič, CSc., a PhDr. Ľubor Králik, CSc.,
vedeckí pracovníci Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV

Editori

Ľubica Balážová, Ján Bosák

Správa lexikálnej bázy dát, počítačová redakcia a počítačové spracovanie

Vladimír Benko

Zodpovedná redaktorka Mgr. Mária Hýlová

Technická redaktorka Ľubica Rybánska

Výtvarná redaktorka Mgr. Ľuba Suchalová

Obálku navrhol Ľubomír Krátky

Príprava tlačových podkladov Mgr. Vladimír Radik

Vyšlo vo vydavateľstve Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. r. o.
Sasinkova 5, 815 19 Bratislava 1

Vytlačili Tlačiarne BB, spol. s r. o., Banská Bystrica

Všetky práva vyhradené.

Toto dielo ani žiadnu jeho časť nemožno reprodukovat' bez súhlasu majiteľa práv.

Druhé, doplnené a upravené slovenské vydanie, 2005

ISBN 80-10-00381-6

Slovník spracoval kolektív autorov pod vedením Jiřího Krausa

Autori ©

**Růžena Buchtelová, Helena Confortiová, Vlasta Červená, Václava Holubová,
Mariana Hovorková, Miloslav Churavý, Jiří Kraus, Libuše Kroupová, Marie Ludvíková,
Jaroslav Machač, Vladimír Mejstřík, Věra Petráčková, Běla Poštolková, Miroslav Roudný,
Věra Schmiedtová, Miloslava Šroufková, Vladimír Ungermann**

Preklad z českého originálu

Akademický slovník cizích slov, Academia Praha

Preklad a príprava 2., doplneného a upraveného vydania

© Ľubica Balážová, Ján Bosák (vedúci kolektívu), Jozef Genzor, Ivor Ripka, Jana Skladaná

Odborná revízia

doc. PhDr. Slavomír Ondrejovič, CSc., a PhDr. Eubor Králik, CSc.,
vedeckí pracovníci Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV

Editori

Ľubica Balážová, Ján Bosák

Správa lexikálnej bázy dát, počítačová redakcia a počítačové spracovanie
Vladimír Benko

Všetky práva vyhradené.

Toto dielo ani žiadnu jeho časť nemožno reprodukovat' bez súhlasu majiteľa práv.

Druhé, doplnené a upravené slovenské vydanie, 2005

ISBN 80-10-00381-6

SLOVNÍK CUDZÍCH SLOV (AKADEMICKÝ)

Orientovať sa v záplave cudzích slov a termínov bez sporu patrí do základnej komunikačnej vybavenosti každého kultúrneho a vzdelaného človeka, nielen úzko špecializovaného odborníka. Hoci *Slovník cudzích slov* vstupuje do súčasnej situácie s tradičným názvom, vo zvýšenej miere chce prispieť k rozširovaniu komunikačných zručností jeho budúcich používateľov. Kolektív autorov *Slovníka cudzích slov* i jeho prekladateľov preto vychádzal zo zásady, že dobrý slovník má byť taký, v ktorom každý používateľ nájde prakticky všetko, čo hľadá a potrebuje. S týmto vedomím jeho zostavovatelia z rozsiahlej lexikálnej kartotéky, z najnovších odborných slovníkov, encyklopédií, príručiek a ďalších prameňov vybrali približne 100 000 významov používaných slov, citátových spojení a bežných skratiek a značiek cudzieho pôvodu.

Slovník živo reaguje na základné spoločenské zmeny v našom živote, prináša nové výklady v tých oblastiach, ktoré sa podstatne zmenili (ekonomika, financie, spoločenské vedy a i.), ktoré sa začali prudšie rozvíjať najmä v posledných rokoch (ekológia, výpočtová technika, informatika), resp. predtým v slovníkoch chýbali (cirkevná oblasť). Vybraná aktuálna slovná zásoba zaručuje používateľovi slovníka dobrú orientáciu v základných vedných odboroch, v technike, umení, v cudzích reáliách a kultúrach, prakticky vo všetkých oblastiach spoločenského života. Vo veľkom počte sú však zastúpené aj slová a výrazy zo staršej vývinovej etapy, z ktorých sa mnohé práve dnes revitalizujú.

Slovník cudzích slov je upraveným prekladom *Akademického slovníka cizích slov* (Praha: Academia 1995). Tento slovník skoncipoval 16-členný lexikografický kolektív Ústavu českého jazyka Akadémie vied Českej republiky, ktorý využil rady takmer stovky konzultantov z najrozmanitejších vedných odborov a oblastí. To bol aj hlavný dôvod, prečo sa siahlo po jeho preklade: kolektívne poznanie a skúsenosť pri tvorbe slovníkov nemôže už dnes suplovať či vyvážiť akokoľvek usilovný jednotlivец. Navyše autori slovníka vypracovali úspornú lexikografickú štruktúru slovníkových hesiel a na rozdiel od všetkých doteraz u nás vydaných slovníkov cudzích slov v maximálnej miere uvádzajú typické príklady a spojenia.

Slovník preložili a upravili pracovníci Slovenskej akadémie vied (SAV). Z pôvodného textu slovníka vynechali slová typické pre české jazykové prostredie a doplnili ho o aktuálne lexikálne jednotky fungujúce v slovenskom prostredí, ako aj o najnovšie slová, ktoré sa (z časových príčin) nedostali do originálu. Pri preklade slovníka sa využila počítačová podpora overená pri príprave slovníkov v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV, čo prispelo nielen k odstráneniu nejednotností technického charakteru, ale zároveň aj k skvalitneniu obsahovej a lexikografickej stránky slovníka.

V slovenskom preklade sa termíny overovali v domácich odborných slovníkoch a encyklopédiách; z konfrontačných dôvodov sa uvádzajú aj tie termíny, ktoré slovenské príručky nemusia zachytávať (zreteľ na cudzie reálie a kontexty). Najnovšie slová sa doplnili z vlastnej excerptcie, z nových odborných slovníkov a encyklopédií (*Malá slovenská encyklopédia* [Bratislava 1993], *Encyclopaedia Beliana* [Bratislava 1999 n.], rôzne encyklopedické príručky sprístupnené na internete a i.). Prekladatelia mali k dispozícii aj 4. vydanie *Krátkeho slovníka slovenského jazyka* (Bratislava 2003) a 3. vydanie *Pravidiel slovenského pravopisu* (Bratislava 2000); pri redigovaní sa využívali ako podporné prostriedky aj novovybudovaný *Slovenský národný korpus* v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV (verzia prim0.2, <http://korpus.juls.savba.sk>) a internetové vyhľadávače *Google* a *Morfeo*, sprístupňujúce slovenské internetové stránky. Slovník nie je normatívny, čo znamená, že striktné nepredpisuje iba jeden správny tvar, ale uvádza viac variantov, ktoré fungujú v reálnej praxi.

Slovník je určený najširšie – stredoškolsky a vysokoškolsky vzdelanej – verejnosti, no napríklad aj študentom, ktorí v ňom nájdu základné termíny zo študovaných predmetov, ako aj tým záujemcom z rozličných odborov, ktorí chcú prekročiť hranice svojho odboru.

Text druhého, doplneného a upraveného vydania slovníka sa priebežne oponoval v Jazykovednom ústave L. Štúra SAV. Pri práci aj oponovaní sa využili poznatky získané počas riešenia vedeckých projektov Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva SR a Slovenskej akadémie vied (VEGA): *Ortoepický slovník slovenského jazyka* (č. 2/1058/24, vedúci riešiteľského kolektívu S. Ondrejovič), *Stručný etymologický slovník slovenčiny* (č. 2/3063/24, riešiteľ L. Králik), pripravovaný prvý zväzok výkladového *Slovníka súčasného slovenského jazyka* (č. 2/1057/23, spoluriešiteľka L. Balážová, redaktori J. Bosák, J. Skladaná).

INFORMÁCIE PRE POUŽÍVATEĽOV SLOVNÍKA

Slovník cudzích slov je výkladový slovník, v ktorom sú v širokom zábere zachytené slová cudzieho pôvodu používané vo všetkých komunikačných oblastiach súčasnej slovenčiny, pričom sa neobchádzajú ani okrajové slová (slangové, zastarané, zriedkavé).

C i e ľ o m s l o v n í k a je predstaviť a stručne vysvetliť každé heslové slovo (aj slovné a frazeologické spojenie) so všetkými údajmi potrebnými pre jazykovú komunikáciu, t. j. s informáciou o pravopise, výslovnosti, gramatických tvaroch, pôvode, štýlovom (čiastočne aj frekvenčnom) hodnotení, časovom zaradení, spájateľnosti s inými slovami, o význame slova, významovom členení (pri polysémických slovách), o synonymických a antonymických prostriedkoch. Významy sú bohato ilustrované typickými spojeniami, ako aj terminologickým, v menšej miere aj frazeologickým využitím.

Slovník je usporiadaný a b e c e d n e; tak sú zaradené aj viacslovné ustálené spojenia. Výnimku v abecednom usporiadaní tvoria z d r u ž e n é (h n i e z d o v a n é) h e s l o v é s t a t e v prípadoch: a) prechýlených ženských podôb; b) odvodených prídavných mien vyjadrujúcich príponami *-ový*, *-ský*, *-(c)ký*, *-ný*, *-(ač)ný* všeobecný vzťah k základovým substantívam; c) prísloviak a substantív na *-osť*, prípadne *-stvo*, *-(c)tvo*, s významom stavu od základových prídavných mien; d) niektorých podstatných mien od základových prísloviak (napr. **adagio** prisl.; **adagio**-ia s.). Ak sú slová v abecednom poriadku vzdialené od seba viac ako o tri heslá, používa sa systém o d k a z o v (↗).

Ohybné slová sa v slovníku uvádzajú v tzv. reprezentatívnom (základnom) tvare, t. j. podstatné mená a prídavné mená v nominatíve (1. páde) jednotného čísla, slovesá v neurčitkovej podobe na *-ť*.

V nijakom slovníku (akokoľvek veľkom) nemožno zachytiť všetky cudzie (prevzaté) slová fungujúce v súčasnom domácom jazyku. Pri v ý b e r e s l o v sa brali do úvahy tak hľadiská jazykové, ako aj mimojazykové. Hlavnými zásadami výberu boli proporcionálnosť v zastúpení jednotlivých oblastí života a odborov ľudskej činnosti, frekvencia slov v rámci týchto oblastí a odborov, časová platnosť slov. Z termínov sa vyberali predovšetkým základné výrazy z príslušného odboru vyskytujúce sa napríklad aj v popularizačnej sfére, ako aj frekventované slová z masmédií.

V preklade slovníka sa najväčšia pozornosť venovala výberu slov z hľadiska ich výskytu v slovenskom kontexte. V y n e c h a l i sa najmä: a) slová typické pre české prostredie (nárečové, z obcej češtiny, zastarané slová z nemčiny a pod.); b) slová prívětmi špecifické (*abalda*, *démarchos*, *impresor*, *plymó*, *rebach*, *sagitár*, *verbalistný* a pod.); c) variantné latinské názvy chorôb na *-itis* (*nefritis*, *neuritis*, *pleuritis*, *pneumonitis* atď.), ako aj viaceré ďalšie. Pri tejto redukcii bol rozhodujúci rozsah jednozväzkového slovníka.

Pri p r a v o p i s n e j p o d o b e slov sa vychádza z kodifikácie v *Pravidlách slovenského pravopisu* (2000), ako aj z kodifikácie v *Krátkom slovníku slovenského jazyka* (KSSJ; 4. vyd. 2003). Na rozdiel od KSSJ sa však napríklad pri anglických slovách nepresadzuje len ich zdomácnená podoba, ale sa rešpektuje výskyt, frekvencia a fungovanie týchto slov v príslušných komunikačných sférach (najmä v odbornej). Na prvom mieste sa uvádza frekventovanejšia a zaužívanjšia podoba v praxi (úze): **díler**, orig. **dealer**; **lízing**, orig. **leasing**; **tínedžer**, orig. **teenager**; **show**, **šou**. Kvalifikátorom orig. sa uvádzajú podoby slov, ktoré sa i napriek procesu pravopisného zdomáčňovania vyskytujú aj pôvodnom pravopise. V niektorých prípadoch (najmä pri slovách z orientálnych jazykov) sa zaznamenáva ako variantná ich originálna podoba, s ktorou sa stretávame v odborných textoch a jej kodifikácie sa dožadujú príslušní odborníci, napr. **budhizmus**, **buddhizmus**; **islam**, **islám**; **láma**, **lama**²; **moslim**, **muslim**; **šach**¹, **šáh**; **šerif**², **šeríf** (v islamských krajinách) a pod. Pôvodný pravopis sa zachováva pri citátových slovách a odborných slovách používaných medzinárodne v citátovej podobe, napr. **coulomb**, **fortissimo**.

V ý s l o v n o s ť sa uvádza v hranatých zátvorkách hneď za slovom v tých prípadoch, keď sa odlišuje od grafickej podoby. Na rozdiel od originálu sa neuvádza výslovnosť v slabikách [dy], [ty], [ny], [ly], lebo pre slovenského používateľa je v cudzích slovách bežná (podobne ako aj spodobovanie spoluhlások). Osobitný problémový okruh predstavuje výslovnosť latinských výrazov a slovných spojení, najmä zachovávanie pôvodných dlhých samohlások. Súčasná jazyková prax v tejto oblasti je značne rozkolísaná; rôzne názory na túto problematiku existujú aj medzi samotnými klasickými filológmi. Vzhľadom na tieto okolnosti sa v slovníku pri latinských spojeniach a citátových výrazoch signalizuje pôvodná dlhá výslovnosť samohlások, čím sa zohľadňujú aj potreby používateľov, ktorí sa chcú priblížiť k výslovnosti klasickej latinčiny. Pochopiteľne, výslovnosť slov prevzatých zo všetkých jazykov je prispôsobená slovenskej zvukovej sústave.

Výslovnosť sa neuvádza pri odvodených slovách a zložených slovách, ak je rovnaká ako pri základovom slove a ak je toto základové slovo použité vo výklade odvodeného slova. Ak sú odvodené slová hniezdované, platí pre ne výslovnosť uvedená pri východiskovom heslovom slove (okrem slov so zmenenou výslovnosťou).

G r a m a t i c k á c h a r a k t e r i s t i k a slov sa v slovníku zaznamenáva takto: Každé slovo – okrem niektorých citátových – je označené príslušným slovnodruhovým údajom. Slovnodruhovú príslušnosť pri podstatných menách sa uvádza skratkou rodu m., ž., s., pri slovesách skratkou (dokonavého alebo nedokonavého) vidu dok.; nedok.; nedok. i dok., pri ostatných slovných druhoch príslušnou skratkou: príd., prísl., predl., čast., citoslov., zám., čísl.

Tvaroslovné údaje sú zachytené priamo v heslových slovách:

a) pri p o d s t a t n ý c h m e n á c h sa uvádza koncovka genitívu G jednotného čísla j. č. alebo údaj o nesklonnosti neskl., resp. o nesklonnosti a čiastočnej sklonovateľnosti; ďalej sa pri podstatných menách uvádza údaj o čísle pomnožných podstatných mien (napr. **texasky** -siek ž. pomn.) a plurálových mien; b) pri p r í d a v n ý c h m e n á c h sa uvádza len údaj o nesklonnosti, napr. **buklé** príd. (neskl.); c) pri s l o v e s á c h sa uvádzajú iba tie tvary, pri ktorých by mohlo dôjsť ku kolísaniu, napr. **distribuovať** ... (3. j. č. -buuje); d) pri p r e d l o ž k á c h sa naznačuje spájateľnosť s príslušným pádom; e) pri s p o j k á c h sa uvádza druh vzťahu, ktorý majú k vetným členom alebo vetám; f) pri č a s t i c i a c h sa zaznamenáva ich druh.

Údaj o p ô v o d e s l o v a je umiestnený v lomených zátvorkách hneď za základnou gramatickou charakteristikou, napr. **literatúra** -y ž. <ℓ>. Sprostredkované prevzatie označuje značka <, napr. **ustrica** -e ž. <r < hol>, t. j. slovo pôvodom z holandčiny sa v slovenčine uplatnilo prostredníctvom ruštiny; **kaňoning** -u m. <a < šp>, t. j. výraz prevzatý z angličtiny bol utvorený na základe slova španielskeho pôvodu. Pri zložených, resp. predponových slovách sa uvádzajú dva pôvody len v prípade, keď časti slov boli prevzaté z rozličných jazykov, napr. **elektrošok** ... <g + a>. Pri slovách tohto typu, ktorých časti tvoria samostatné heslá, sa údaje o pôvode uvádzajú v zjednodušenej forme, napr. **aminocukor** ... <g + n>, t. j. slovenčina prevzala druhú časť tejto zloženiny (*cukor*) z nemčiny; keďže podrobnejšie informácie o pôvode výrazu *cukor* možno nájsť v samostatnom hesle (**cukor** ... <n < t < arab < ind>), pôvod zloženiny *aminocukor* sa naznačuje v uvedenej zjednodušenej podobe (t. j. nie „<g + n < t < arab < ind>“). Označenie <VM> znamená, že ide o výraz vzniknutý z vlastného mena (osobného mena, zemepisného názvu a pod.); na konci výkladovej definície sa potom v zátvorkách uvádza, podľa čoho bolo slovo pomenované, napr. **koňak** -u m. <VM> ... (podľa franc. mesta Cognac). Umelé slovo sa označuje <U>, napr. **simex** -u m. <U>. Údaj o pôvode sa neuvádza pri odvodených slovách, keď je zrejмый z výkladu významu základového slova (pri slovesách, názvoch osôb, prídavných menách a pod.).

Š t ý l o v á c h a r a k t e r i s t i k a sa vyjadruje príslušnými štýlovými, resp. presnejšie funkčnými kvalifikátormi; neuvádza sa pri neutrálnych, bezpríznakových slovách. Hovorové slová hovor., slangové slová slang., ako aj knižné slová kniž. a básnické slová bás. na jednej strane, expresívne výrazy expr., pejoratívne pejor., vulgárne vulg. slová na druhej strane sa uvádzajú jednak

podľa slovenských kodifikačných príručiek, jednak podľa najnovších odborných výskumov, pretože štýlové hodnotenia vo viacerých domácich príručkách sa prijímajú rozdielne. Zastarané a zastarávajúce slová sú označené skratkou *zastar.*, menej frekventované, zriedkavé slová skratkou *zried.*

O **d b o r n é n á z v y** alebo slová terminologickej povahy sa označujú buď skratkou príslušného odboru (porov. zoznam *Skratky a značky použité v texte slovníka*), alebo – ak ide o viacodborový termín či o slovo so širšou terminologickou platnosťou – súhrnnou skratkou *odb.*

Štýlové charakteristiky sa často vyskytujú v kombinácii a podávajú tak komplexný opis tejto stránky slov. Príslušné charakteristiky sa uvádzajú nielen pri príznakových slovách, ale aj pri morfológických tvaroch a pri spojeniach slov v exemplifikácii.

S **p á j a t e ľ n o s ť s l o v** je v slovníku naznačená jednak explicitne, priamo pri slovesách a niektorých prídavných menách zachytením väzby, napr. **eliminovať** ... (čo); **degradovať** ... **1.** (koho na koho) ... **2.** (koho, čo), jednak v príkladovej časti uvedením typických spojení v určitých syntaktických konštrukciách.

Pri každom slove v slovníku je opísaný jeho lexikálny, resp. lexikálno-gramatický význam, a to buď výkladovou definíciou (pri termínoch aj pomocou encyklopedických prvkov), alebo formálnym naznačením vzťahu slova k slovu (slovám) významovo základným (napr. **policajný** príd. **1.** k *polícia*), prípadne hniezdovaním. Tam sa výklad odvodených slov neuvádza vtedy, ak sa ich význam dá ľahko odvodiť.

Výklad býva doplnený **s y n o n y m o m** uvedeným za výkladom po čiarike, napr. **empatia** ..., vcítenie; **expandovať** ..., rozpínať sa, alebo **o p o z i t o m**, **a n t o n y m o m** (op.), obyčajne uvedeným na konci hesla, napr. **absolutizovať** ... (op. relativizovať). Tzv. prenesené významy sú v rámci významu označené skratkou *pren.* (napr. **tribúna** ...; *pren. potlesk t-ún* divákov, fanúšikov).

Ak má daná lexikálna jednotka viac významov, sú odlišené arabskými číslicami vytlačenými polotučne. Významové odtiene sa však takto nevyznačujú, bývajú súčasťou príslušného významu, ich výklad sa oddeľuje bodkočiarkou.

F **r a z é m y** v slovníku sa uvádzajú za osobitnou značkou **•**, napr. **halier** ... **• nemá ani h., je bez h-a** bez peňazí...

Z hľadiska spracovania v slovníku sa rozlišujú frazémy prevzaté ako celok a frazémy obsahujúce cudzie výrazy ako komponenty. Citátové vetné útvary, ako napríklad sentence a okrídlené citáty, sa v slovníku neuvádzajú. Citátové nevetné útvary sa zaraďujú do abecedy slovníka, napr. **ab ovo**, **alma mater**, **lapsus linguae**. Frazémy obsahujúce komponenty cudzieho pôvodu sú spracované pod heslovým slovom tohto cudzieho komponentu (napr. živá **kronika**, **litera** zákona); ak je komponentov cudzieho pôvodu viac, výklad významu je uvedený pod prvým z nich (napr. **agent** provokatér, **alfa** a omega); pri rozdielnych slovných druhoch pod substantívom (napr. kategorický **imperatív**) atď.

H **o m o n y m á** sa označujú hornými indexmi (arabskými číslicami) za príslušným reprezentatívnym (základným) tvarom slova, napr. **servis¹**, **servis²**, **servis³**. V súvislosti s využitím počítačovej podpory sa v slovenskom preklade ako homonymné označujú všetky graficky identické podoby; na rozlíšenie homonym podľa životnosti a neživotnosti sa pri podstatných menách uvádza aj tvar nominatívu množného čísla (napr. **editor¹**-a mn. N -i m. vydavateľ slovesných al. umeleckých diel...; **editor²**-a mn. N -y m. výp. tech. program na spracovanie a úpravu textov...).

V slovníku sú spracované ako samostatné heslové slová prvé a vo výbere aj druhé časti **zložených slov** (napr. **auto-**, **foto-**, **siliko-**, **tele-**, **tono-**; **-lýza**, **-téka**, **-tómia**), a **predpony** (napr. **anti-**, **sub-**) cudzieho pôvodu na príslušnom mieste abecedy. Preto ak zložené a odvodené slová tvoria otvorený produktívny rad, v slovníku sa uvádzajú v obmedzenom počte.

V **príkladovej časti** slovníka sa z úsporných dôvodov heslové slová skracujú tak, aby bol zreteľný tvar, v ktorom sa takéto slovo vyskytuje. Jednotlivé doklady rovnakého typu sa od-

deľujú čiarkou, ostatné bodkočiarkou (napr. **sféra** ...: *kultúrna s.; výrobná, nevýrobná s.; s. záujmov...* a pod.). Neskrátená podoba sa uvádza pri tvaroch odvodených od slovíes (napr. **lyrizovať** nedok. ... **1.** ... *lyrizujúca inscenácia*).

Tendenciu neskracovať slová vo výklade – prevládajúcu v súčasnej svetovej lexikografii – sa v preklade (z úsporných dôvodov) nepodarilo celkom zachovať. Vo výklade sa používajú skratky zemepisných názvov (napr. amer., špan., západoeuróp. a i.) a niektorých historických (všeobecných) etnických názvov (napr. egypt., rím., starogrec., žid. a i.). Názvy sa neskracujú v tom prípade, keď by používateľovi slovníka sťažovali orientáciu.

Stručný prehľad jazykov sveta, pripojený na konci slovníka, prepracoval a upravil PhDr. Jozef Genzor z Kabinetu orientalistiky SAV. V novom vydaní sú opravené, zosystematizované, aktualizované a doplnené údaje: všetky jazykové rodiny a ich hlavní zástupcovia; jednotlivé izolované jazyky bez príbuznosti s inými jazykmi; úradné jazyky všetkých štátov i závislých území. Prehľad zachytáva aj najnovšie postavenie niektorých jazykov, ich zmenený status.

SKRATKY A ZNAČKY POUŽITÉ V TEXTE SLOVNÍKA

⟨a⟩	z angličtiny	⟨azerb⟩	z azerbajdžančiny
adm.	termín, výraz z administratívy	ázij.	ázijský
⟨afg⟩	z afgančiny	⟨babylon⟩	z babylončiny
afgan.	afganský	⟨balk⟩	z balkánskych jazykov
⟨afr⟩	z afrických jazykov	balk.	balkánsky
afr.	africký	balt.	baltský
⟨afrikán⟩	z afrikánčiny	ban.	banický termín
afroamer.	afroamerický	⟨bant⟩	z bantuských jazykov
a i.	a iné; a iný	⟨barm⟩	z barmských jazykov
⟨ainčina⟩	z ainčiny	bás.	básnický výraz
⟨akkadčina⟩	z akkadčiny	⟨bask⟩	z baskičtiny
al.	alebo	belg.	belgický
⟨alb⟩	z albánčiny	⟨beng⟩	z bengálčiny
alb.	albánsky	⟨berber⟩	z berberčiny
⟨algonkin⟩	z algonkinčiny	bibl.	biblický výraz, týkajúci sa Bible
⟨ambončina⟩	z ambončiny	⟨bielor⟩	z bieloruštiny
⟨amer⟩	z americkej angličtiny	bielorus.	bieloruský
amer.	americký	biochem.	termín, výraz z biochémie
⟨amhar⟩	z amharčiny	biol.	termín z biológie a biologických vied
anat.	termín z anatómie	blízkových.	blízkovýchodný, týkajúci sa Blízkeho východu
angl.	anglický	bot.	termín z botaniky
angloamer.	angloamerický	braz.	brazílsky
angloind.	angloindický	⟨bretón⟩	z bretónčiny
antrop.	termín z antropológie	brit.	britský
a pod., ap.	a podobne	britsko-amer.	britsko-americký
⟨arab⟩	z arabčiny	⟨bulh⟩	z bulharčiny
arab.	arabský	bulh.	bulharský
⟨aram⟩	z aramejšiny	býv.	bývalý
aram.	aramejský	cirk.	cirkevný výraz, termín; cirkevný
argent.	argentínsky	citát.	citátové slovo, výraz
argot.	argotický výraz, argotizmus	citosl.	citoslovce
arch.	archaický výraz, archaizmus	⟨csl⟩	z cirkevnej slovančiny
archeol.	termín z archeológie	cukrovar.	termín z cukrovarníctva
archit.	termín z architektúry	⟨č⟩	z češtiny
⟨armén⟩	z arménčiny	č.	číslo
armén.	arménsky	časť.	častica
art.	termín, výraz z artistiky	čes.	český
astrol.	výraz z astrológie	čil.	čilský
astron.	termín, výraz z astronómie	⟨čin⟩	z čínštiny
⟨asýrčina⟩	z asýrčiny	čin.	čínsky
atď.	a tak ďalej	čísl.	číslówka
⟨austr⟩	z austrálskych jazykov	čs.	československý
austr.	austrálsky		
⟨austronéz⟩	z austronézskych jazykov		
⟨avar⟩	z avarčiny		

⟨dán⟩	z dánčiny	geochem.	termín, výraz z geochémie
dán.	dánsky	geol.	geologický termín
dipl.	diplomatický termín, výraz	geom.	geometrický termín
div.	divadelný termín, výraz	germ.	germánsky
dok.	dokonavé sloveso	⟨gót⟩	z gótčiny
dopr.	termín, výraz z dopravy	gréc.	grécky
⟨dráv⟩	z drávidských jazykov	⟨gruz⟩	z gruzínčiny
drev.	termín, výraz z drevárstva	⟨havaj⟩	z havajčiny
⟨eg⟩	z egyptčiny	havaj.	havajský
egypt.	egyptský	⟨hebr⟩	z hebrejčiny
ekol.	termín, výraz z ekológie	hebr.	hebrejský
ekon.	termín, výraz z ekonómie	⟨hind⟩	z hindčiny
eltech.	termín, výraz z elektrotech- niky	hist.	termín, výraz z histórie
⟨esk⟩	z eskimáčtiny	hist. práv.	historickoprávny výraz, ter- mín
esk.	eskimácky	hist. voj.	termín, výraz z histórie vojen- stva
est.	termín z estetiky	⟨hol⟩	z holandčiny
⟨estón⟩	z estónčiny	hol.	holandský
estón.	estónsky	hornotal.	hornotaliansky
⟨etióp⟩	z etiópčiny	horol.	horolezecký termín, výraz
etióp.	etiópsky	⟨hotent⟩	z hotentotčiny
etnogr.	termín, výraz z etnografie	hovor.	hovorový výraz
euroázij.	euroázijský	hromad.	hromadné substantívum
európ.	európsky	hrub.	hrubý výraz
event.	eventuálne	hud.	termín, výraz z oblasti hud- by
expr.	expresívny výraz	hut.	hutnícky termín
⟨f⟩	z francúzštiny	hydrol.	termín z hydrológie
farm.	termín z farmakológie	chem.	termín z chémie
filat.	filatelistický termín	⟨chorv⟩	z chorvátčiny
filipín.	filipínsky	chorv.	chorvátsky
film.	termín, výraz z oblasti filmu	iberoamer.	iberoamerický
filoz.	filozofický termín	⟨ilýr⟩	z ilýrčiny
⟨fin⟩	z fínčiny	⟨ind⟩	z indických jazykov
fín.	fínsky	ind.	indický
folk.	termín, výraz z folkloristiky	⟨indián⟩	z indiánskych jazykov
fon.	fonetický termín	indián.	indiánsky
fot.	termín z oblasti fotografie	indoeuróp.	indoeurópsky
franc.	francúzsky	indoirán.	indoiránsky
fyz.	termín z fyziky	⟨indonéz⟩	z indonézskych jazykov
fyz. chem.	termín z fyzikálnej chémie	indonéz.	indonézsky
fyziol.	termín z fyziológie	infor.	termín, výraz z informatiky
⟨g⟩	z gréčtiny	⟨ír⟩	z írčiny
garb.	garbiarsky termín	ír.	írsky
gen.	genitív	⟨iráň⟩	z iránskych jazykov
genet.	termín z genetiky	iráň.	iránsky
geod.	termín, výraz z geodézie	iron.	ironický
geofyz.	termín, výraz z geofyziky		
geogr.	geografický, zemepisný termín		

⟨isl⟩	z islandčiny	kyb.	termín, výraz z kybernetiky
isl.	islandský	kynol.	termín, výraz z kynológie
j.	jednotné číslo	⟨l⟩	z latinčiny
jad. fyz.	termín z jadrovej fyziky	⟨lap⟩	z lapončiny
⟨jakutčina⟩	z jakutčiny	lat.	latinský
⟨jap⟩	z japončiny	latinskoamer.	latinskoamerický
jap.	japonský	lek.	lekársky termín, výraz
⟨jáv⟩	z jávčiny	les.	lesnícky termín
⟨jidiš⟩	z jazyka jidiš	let.	letecký termín
juhoafri.	juhoafrický	líbyj.	líbyjský
juhoamer.	juhoamerický	lingv.	lingvistický termín
juhoázij.	juhoázijský	⟨lit⟩	z litovčiny
juhoeuróp.	juhoeurópsky	lit.	literárnovedný termín
juhofranc.	juhofrancúzsky	litov.	litovský
juhonem.	juhonemecký	lod.	lodiarsky termín, výraz
juhoslovan.	juhoslovenský	log.	termín z logiky
juhošpan.	juhošpanielsky	⟨lotyš⟩	z lotyštiny
juhotal.	juhotaliansky	lotyš.	lotyšský
juhovietnam.	juhovietnamský	luxemb.	luxemburský
juž.	južný	m.	podstatné meno mužského rodu
južnoslov.	južnoslovanský	⟨maď⟩	z maďarčiny
juv.	juhovýchodný	maď.	maďarský
juhoslov.	juhoslovenský	⟨mal⟩	z malajčiny
jz.	juhozápadný	malaj.	malajský
kanad.	kanadský	⟨malajál⟩	z malajálamčiny
⟨karib⟩	z karibských jazykov	⟨malgaš⟩	z malgaštiny
kart.	kartársky výraz	maloázij.	maloázijský
⟨kauk⟩	z kaukazských jazykov	⟨mande⟩	z jazyka mande
kazaš.	kazašský	⟨mandž⟩	z mandžuštiny
⟨kelt⟩	z keltských jazykov	⟨maor⟩	z maorijčiny
kelt.	keltský	maroc.	marocký
ker.	termín, výraz z keramikárstva	marx.	termín, výraz z marxizmu
⟨khmér⟩	z khmérčiny	mat.	matematický termín
⟨kirgiz⟩	z kirgizštiny	⟨maya⟩	z mayských jazykov
kirgiz.	kirgizský	medzinár. práv.	termín, výraz z medzinárodného práva
knih.	knihovnícky termín	meteor.	termín, výraz z meteorológie
kníž.	knížný výraz	mex.	mexický
⟨kopt⟩	z koptčiny	miner.	termín z mineralógie
⟨kórej⟩	z kórejčiny	mlyn.	termín, výraz z mlynárstva
kórej.	kórejský	mn.	množné číslo
kozmi.	termín z kozmonautiky	mold.	moldavský
kož.	termín z kožiarstva	⟨mong⟩	z mongolčiny
krajč.	krajčírsky termín, výraz	mong.	mongolský
krim.	termín, výraz z kriminalistiky	motor.	motoristický termín, výraz
kub.	kubánsky	mytol.	výraz z mytológie
kuch.	kuchársky termín, výraz		
⟨kwa⟩	z kwaských jazykov		

⟨n⟩	z nemčiny		lógie
náb.	náboženský výraz, termín	pejor.	pejoratívny, zhoršujúci výraz
⟨nahuatl⟩	z jazyka nahuatl		
námor.	námornický termín, výraz	peňaž.	termín z peňažníctva
napr.	napríklad	⟨perz⟩	z perzštiny
nás.	násobný	perz.	perzský
neamer.	neamerický	perzsko-arab.	perzsko-arabský
nedok.	nedokonavé sloveso	pís.	písané
nem.	nemecký	piv.	termín z pivovarníctva
⟨nenečtina⟩	z nenečtiny	pl.	plurál, množné číslo
neodb.	neodborný výraz	podst. m.	podstatné meno
neosob.	neosobný tvar	poet.	poetický
⟨nepál⟩	z nepáľčiny	pol.	polovica
neskl.	nesklonný výraz	⟨poľ⟩	z poľštiny
neskororím.	neskororímsky	poľ.	poľský
nespis.	nespisovný výraz	polit.	termín, výraz z oblasti politiky
nespr.	nesprávny výraz, tvar	poľn.	poľnohospodársky termín
neživ.	neživotné podstatné meno, neživotný tvar	poľov.	poľovnícky termín, výraz
		polygr.	polygrafický termín
niekt.	niektorý	⟨polynéz⟩	z polynézskych jazykov
n. l.	nášho letopočtu	pomn.	pomnožné podstatné meno
⟨nór⟩	z nóřčiny	porov.	porovnaj
nór.	nóřsky	⟨port⟩	z portugalčiny
novobulh.	novobulharský	port.	portugalský
novogréc.	novogréccky	pošt.	termín z poštovníctva
novoidn.	novoidnický	potrav.	termín z potravinárstva
numiz.	termín z numizmatiky	práv.	právnický termín
obch.	termín, výraz z oblasti obchodu	predl.	predložka
		pred n. l.	pred našim letopočtom
obuv.	obuvnícky termín	pren.	prenesené použitie slova
obyč.	obyčajne	príd.	prídavné meno
odb.	odborný termín	príp.	prípadne
ofic.	oficiálny	prísl.	príslovka
op.	opozitum, slovo opačného významu	protižid.	protižidovský
		⟨provens⟩	z provensalčiny
opt.	termín z optiky	prusko-franc.	prusko-francúzsky
⟨orient⟩	z orientálnych jazykov	psl.	praslovanský
orient.	orientálny	psych.	termín zo psychológie
orig.	originálna podoba (slova)	publ.	termín, výraz z publicistiky
os.	osoba	⟨r⟩	z ruštiny
oznam. tech.	oznamovacia technika	rak.	rakúsky
p.	pozri	raket.	výraz z oblasti raketovej techniky
paleont.	termín z paleontológie		
⟨páli⟩	z jazyka páli	rem.	výraz z oblasti remesiel, remeselnícky
⟨pandž⟩	z pandžábčiny		
pap.	termín, výraz z papierníctva	resp.	respektíve
ped.	pedagogický termín	⟨rétoromán⟩	z rétorománčiny
pedol.	termín, výraz z oblasti pedo-	rím.	rímsky

⟨róm⟩	z rómčiny	starojap.	starojaponský
⟨román⟩	z románskych jazykov	starorím.	starorímsky
román.	románsky	starorus.	staroruský
⟨rum⟩	z rumunčiny	staroslovan.	staroslovanský
rum.	rumunský	staroslovien.	starosloviensky
rus.	ruský	starotal.	starotaliansky
ryb.	rybársky termín	starožid.	starožidovský
s.	podstatné meno stredného rodu	stav.	termín, výraz zo stavebníctva
samost.	samostatný	stenogr.	stenografický termín
⟨samojčina⟩	zo samojčiny	stol.	stolársky termín
⟨sanskrit⟩	zo sanskritu	stor.	storočie
sanskrit.	sanskritský	stred.	stredný
⟨semit⟩	zo semitských jazykov	⟨stredl⟩	zo stredovekej latinčiny
sev.	severný	stredlat.	stredoveký latinský
severoaf.	severoafriický	stredoaf.	stredoafriický
severoamer.	severoamerický	stredoamer.	stredoamerický
severoeuróp.	severoeurópsky	stredoázij.	stredoázijský
severofranc.	severofrancúzsky	stredoEuróp.	stredoEurópsky
severonem.	severonemecký	stroj.	strojnicky termín
severotal.	severotaliansky	⟨stsl⟩	zo staroslovienčiny
severových.	severovýchodný	subšt.	subštandardný
severozáp.	severozápadný	sv.	severovýchodný
⟨sinhal⟩	zo sinhalčiny	⟨swahil⟩	zo swahilčiny
sklár.	sklársky termín	sz.	severozápadný
skr.	skratka	šach.	termín, výraz zo šachovej hry
⟨sl⟩	zo slovenčiny	⟨škand⟩	zo škandinávskych jazykov
slang.	slangový výraz, slangizmus	škand.	škandinávsky
slov.	slovenský	škol.	termín, výraz zo školstva
⟨slovan⟩	zo slovanských jazykov	škót.	škótsky
slovan.	slovanský	⟨šp⟩	zo španielčiny
⟨slovin⟩	zo slovinčiny	špan.	španielsky
slovin.	slovinický	španielskoamer.	španielskoamerický
sociol.	termín zo sociológie	šport.	termín, výraz zo športu
spodst.	spodstatnený	štatist.	štatistický termín
spoj.	spojka	štud.	študentský (slang)
⟨srb⟩	zo srbčiny	švajč.	švajčiarsky
srb.	srbský	⟨švéd⟩	zo švédčiny
staroangl.	staroanglický	švéd.	švédsky
staročes.	staročeský	⟨t⟩	z taliančiny
staročín.	staročínsky	⟨tagal⟩	z tagalčiny
staroegypt.	staroegyptský	⟨tahit⟩	z tahitčiny
starofranc.	starofrancúzsky	tal.	taliensky
starogerm.	starogermánsky	⟨tamil⟩	z tamilčiny
starogréc.	starogrécky	tan.	termín, výraz z oblasti tanečného umenia
starogruz.	starogruzínsky	tat.	tatársky
staroind.	staroindický	tech.	termín, výraz z techniky
staroirán.	staroiránsky		

tel.	termín, výraz z telovýchovy	vulg.	vulgárny výraz
teol.	termín, výraz z teológie	vých.	východný
text.	termín z textilníctva	východoafr.	východoafrický
⟨thaj⟩	z thajských jazykov	východoázij.	východoázijský
⟨tib⟩	z tibetčiny	východoeuróp.	východoeurópsky
tibetočín.	tibetsko-čínsky	východogerm.	východogermánsky
t. j.	to jest	východoind.	východoindický
tovar.	termín z tovaroznalectva	východoslovan.	východoslovanský
⟨tunguz⟩	z tunguzských jazykov	výp. tech.	termín, výraz z výpočtovej techniky
⟨tur⟩	z turečtiny	výr.	termín, výraz z oblasti výroby
tur.	turecký	výtv.	výtvarnícky termín
⟨turk⟩	z turkických jazykov	⟨waleš⟩	z waleštiny
⟨turkmén⟩	z turkménčiny	záhr.	termín, výraz zo záhradníctva
tzv.	takzvaný	záp.	západný
⟨U⟩	umelo utvorené slovo	západoafr.	západoafrický
účt.	termín, výraz z účtovníctva	západoázij.	západoázijský
ugrofín.	ugrofínsky	západoeuróp.	západoeurópsky
⟨ukr⟩	z ukrajinčiny	zápdogerm.	zápdogermánsky
ukr.	ukrajinský	západoind.	západoindický
umel.	termín, výraz z oblasti umenia	zastar.	zastaraný výraz
urč.	určitý	zastaráv.	zastarávajúci výraz
urugvaj.	urugvajský	zdrob.	zdrobnenina
ustál. spoj.	ustálené spojenie	zn.	značka
⟨uzb⟩	z uzbečtiny	zool.	termín zo zoológie
uzb.	uzbecký	zried.	zriedkavý výraz
včel.	termín, výraz zo včelárstva	⟨zulu⟩	zo zuluštiny
ver. spr.	výraz, termín z oblasti verejnej správy	ž.	podstatné meno ženského rodu
veter.	veterinársky termín	žarg.	žargónový výraz, žargonizmus
⟨viet⟩	z vietnamčiny	žart.	žartovný výraz
viet.	vietnamský	žel.	termín z oblasti železničnej dopravy
vin.	termín, výraz z vinárstva	žid.	židovský
⟨VM⟩	z vlastného mena	živ.	životný
vod.	termín, výraz z oblasti vodárenstva	žurn.	termín, výraz zo žurnalistiky
vodohosp.	vodohospodársky termín		
voj.	termín, výraz z vojenskej oblasti		

Kolektív autorov pod vedením Jiřího Krausa

Slovník cudzích slov

akademický

Zodpovedná redaktorka Mgr. Mária Hýlová

Technická redaktorka Ľubica Rybánska

Výtvarná redaktorka Mgr. Ľuba Suchalová

Obálku navrhol Ľubomír Krátky

Príprava tlačových podkladov Mgr. Vladimír Radik

Vyšlo vo vydavateľstve Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. r. o.
Sasinkova 5, 815 19 Bratislava 1

Vytlačili Tlačiarne BB, spol. s r. o., Banská Bystrica

ISBN 80-10-00381-6

Schéma hlavných prvkov tvoriacich štruktúru hesla

a

Heslové slovo uvádzané v základnom tvare ————— **fantázia** -ie ž. (g) **1.** obrazotvornosť, predstavivosť, imaginácia: psych. ľudská schopnosť vytvárať nové obrazy a súvislosti na základe odrazu skôr vnímanej reality

b

Prihniezdované heslové slovo ————— **2.** výtvar obrazotvornosti **3.** hud. jednovetová inštrumentálna skladba majúca voľnú formu; **fantazijný** príd.: f-á predstava; **fantazijne** prísł.; **fantazijnosť** -ti ž.

c

č

Údaje o slovnom druhu —————

d

e

Funkčná charakteristika heslového slova ————— **procesor** -a m. (a < l) výp. tech. funkčná jednotka počítača, ktorá interpretuje a vykonáva inštrukcie; **procesorový** príd.

f

g

h

Štýlová charakteristika heslového slova ————— **kontajnerista** -u m. (**kontajneristka** -y ž.) (a < f) **hovor.** pejor. kto sa zámerne prehrabáva v odpadových kontajneroch a vyberá určité predmety (napr. časti odevov a pod.)

ch

i

Prechýlené podstatné mená, ————— **premiér** -a m. (**premiérka** -y ž.) (f) ministerský predseda, predseda vlády; **premiérsky** príd.: publ. p-e kreslo funkcia ministerského predsedu

j

k

Rovnocenné pravopisné varianty ————— **forhend, forehand** [forhend] -u m. (a) šport. (v tenise, v stolnom tenise a pod., aj v hokeji) úder hraný (raketou, hokejkou) na rovnej strane tela, t. j. pravou rukou na pravej strane a opačne (op. bekhend); **forhendový** príd.: f. úder

m

n

Nerovnocenné pravopisné varianty ————— **hardvér, orig. hardware** -u m. (a) výp. tech. všetko fyzické zariadenie na spracovanie údajov, technické vybavenie, technické prostriedky (op. softvér); **hardvérový** príd.

o

p

Rovnocenné hláskoslovné varianty ————— **editoriál, editorial** -u m. (a < l) úvodník vyjadrujúci postoj k aktuálnemu problému napísaný redakciou al. vydavateľom, redakčný komentár

s

š

Číslica označujúca jednotlivé významy heslového slova ————— **infraštruktúra** -y ž. (l) **1.** ekon. oblasť národného hospodárstva zabezpečujúca podmienky rozvoja ekonomiky (najmä v doprave, energetike a pod.) **2.** (v urbanistike) i. mesta všetky inžinierske zariadenia vedené pod zemou i nad ňou; **infraštruktúrny** príd.; **infraštruktúrne** prísł.

t

u

v

Výklad významu heslového slova ————— **mountainbiker** [mauntinbajker] -a m. (a) **bicyklista jaz-** **diaci** na horskom bicykli

x

z

Výklad významu pomocou poukazu
na slovotvorné východisko

gaullistický príd. [ku gaullizmus, ku gaullista] g-é hnu-
tie; g-á strana

Prenesený význam slova

rádus -ia m. (l) **1.** mat. vzdialenosť ľubovoľného bodu
kružnice al. gule od stredu, polomer; odb. *akčný r.* (*lie-
tadla*) maximálny dolet (bez doplnenia pohonných lá-
tok); [pren.] rozsah, dosah pôsobnosti **2.** anat. vretenná
kosť; **rádiusový** príd. k 1

Výklad heslového slova synonymom, synonymami

reanimácia -ie ž. (l) lek. [resuscitácia, oživovanie, kriesenie];
reanimačný príd.

Synonymum heslového slova, uvádzané za výkladom

excelovať nedok. (l) skvele si počínať, [vynikať]; e. na
skúške

Opozitum (antonymum) heslového slova

staccato [-kka-] prisl. (t) hud. (ostro) oddeľovane, krát-
ko [op. legato]

Dvojbodka oddeľuje exemplifikáciu
od opísaného výkladu

outdoorový [autdór-] príd. (a) vzťahujúci sa na aktívny
pobyt, športovanie v prírode, na turistiku (op. indoo-
rový) [o-é aktivite; o-é vybavenie; o. mobil

Čiarka v exemplifikácii oddeľuje rovnorodé prípady

euroatlantický príd. (VM) európsky v spojení s atlant-
tickým (z geopolitického hľadiska zahrnujúci kraji-
ny NATO a Európskej únie): e-e *spojenctvo* [partnerstvo

Významový odtienok vo výklade oddelený
bodkočiarkou

ekuména -y ž. (g) **1.** ekol. obývaná časť Zeme [krajina
zmenená zásahom človeka (op. anekuména) **2.** cirk. spo-
ločenstvo príslušníkov rôznych kresťanských cirkví
usilujúcich sa o prekonanie rozdielov vo viere

Významový odtienok v príklade oddelený
pomlčkou

mutovať nedok. kniž. a odb. prechádzať mutáciou: *niekto-
ré gény m-jú na iné*; [ch] *chlapec m-uje*

Číslica označujúca význam, v ktorom je slovo
synonymné s heslovým slovom

cabaretier -a m. uvádzač programu v kabarete [1]; člen
kabaretu [1]

Variantné gramatické tvary uvádzané
s lomkou

pager [pejdžer], pejdžer [-ra/-džra] m. (a < f < t) tech. vrec-
kový prijímač so zvukovou signalizáciou a zobraze-
ním textových správ určený pre paging

a

b

c

č

d

e

f

g

h

ch

i

j

k

l

m

n

o

p

r

s

š

t

u

v

x

z

a	Údaj o nesklonnosti heslového slova	gofry ^[neskl.] ž. pomn. (a < f < germ) mriežkové oblátky, obyč. polievané čokoládou, šľahačkou, džemom a pod.: <i>dat' si g.; g. so zmrzlinou</i>
b		
c		
č		
d	Indexy označujúce lexikálne homonymá	editor ^[1] -a ^[mn. N -i] m. (editorka -y ž.) (1) 1. vydavateľ slovesných al. hudobných diel 2. kto riadi vydávanie novín; vedúci autorského kolektívu rozhlasového, televízneho vysielania; editorský príd.: <i>e-é skúsenosti</i> ; editorstvo -a s. vydavateľská činnosť; činnosť editora
e		
f	Spresňujúce gramatické informácie	editor ^[2] -a ^[mn. N -y] (1) výp. tech. program na spracovanie a úpravu textu a programov: <i>textový e.</i>
g		
h	Indexy označujúce slovnodruhové homonymá	demo ^[1] príd. (neskl.) (1) demonštračný, predvážací: <i>d. nahrávka, verzia, snímka</i> ; demo ^[2] -a s. 1. hud. slang. predvážacia hudobná nahrávka, demosnímká 2. výp. tech. neúplná funkčná verzia programu, určená na demonštráciu
ch		
i		
j	Údaj o výslovnosti	zecchino ^[čekí-] -a s. († < arab) numiz. niekdajšia benátska zlatá minca, predchodca dukáta
k		
l	Variantná výslovnosť	leitmotív ^[laj-] i ^[lej-] , lajtmotív -u m. (n + l) hud. myšlienka (melodický, harmonický, rytmický motív), ktorá charakterizuje postavu al. situáciu v hudobnej skladbe; lit. motív prechádzajúci celým literárnym dielom, príznačný motív; pren. kniž. základná, vedúca myšlienka (nejaké konanie a pod.); leitmotívický príd.; leitmotívicky prisl.: <i>l. znieť v románe</i>
m		
n		
o		
p	Údaj o pôvode	baby sitting ^[bejbisit-] -u m. ^[a] opatrovanie detí doma v čase neprítomnosti rodičov
r		
s	Sprostredkované prijatie cudzieho slova	palacinka -y ž. ^[mad' < rum < g] tenký múčnik z liateho cesta pripravovaný na panvici; palacinkový príd.
š		
t	Informácie o tom, že časti zloženého slova boli prevzaté z rôznych jazykov	haloeffekt -u m. ^[a + l] psych. tendencia hodnotiť človeka podľa prvého dojmu
u		
v	Údaj o tom, že len časť zloženého slova je cudzieho pôvodu	termobielizeň -zne ž. ^[g + sl] bielizeň zo špeciálneho materiálu zabraňujúca prechladnutiu tela
x		
z		mnohomiliónový príd. ^[sl + l] obsahujúci mnoho miliónov: <i>m-é mesto</i>

Označenie, že všeobecné meno vzniklo z vlastného mena (osobného mena, zemepisného názvu)

alweg -u m. [VM]žel. sedlová jednokoľajnicová rýchlodráha, jej vozidlo sa pohybuje po nadzemnej pevnej konštrukcii, ktorá nesie jazdnú dráhu (podľa švéd. konštruktéra A. L. Wennera-Grena)

Viacslovné spojenie v cudzom jazyku, z ktorého skrátením vzniklo heslové slovo

yuppie [jupí] neskl., **yuppík** [jup-] -a m. (mn. č. aj angl. **yuppies**) [jupis] [a skr.: young urban professional] (v USA a v záp. Európe) mladý mestský človek z vrstvy úradníkov úspešne budujúci svoju kariéru, povrchný, zameraný na svoj imidž, hromadenie majetku, mladý karierista

Informácia na záver výkladu, podľa koho al. čoho bolo heslové slovo pomenované

leporelo -a s. (VM) detská obrázková knižka z tuhšieho papiera, harmonikovitvo sa rozkladajúca, skladačka (podľa sluhu Leporella z Mozartovej opery Don Giovanni, ktorý zostavil dlhý zoznam milieniek svojho pána); **leporelový** príd.

Uvádzanie frazeologických jednotiek

smeč -a/-u m. (a) šport. (v tenise, volejbale a i.) útočný úder spočívajúci v prudkom zahraní lopty do poľa súpera ● *nahrat' niekomu na s. dať mu vyloženú príležitosť, priamo ho vyzvať na úspešnú odpoveď, úspech; smečový* príd.

Označenie viacerých významov jedného spojenia

kopírovací príd. určený na kopírovanie: *k. papier* používaný na zhotovovanie prieklepov al. priepisov, karbónový, uhľový a pod.; *k. atrament* (predtým) snímací; *k-ia kniha* (predtým) kniha kópií obchodných listov; *k. stroj* [a] kopírka [b] text. na kopírovanie žakárových kariet; tech. *k-ia frézovačka*

krokodíl -a m. (g) zool. dravý vodný plaz horúceho pásma s dlhým silným, na bokoch splošteným chvostom, silnými končatinami a s kožou pokrytou mohutnými rohovitými šupinami; **krokodíli** príd.: ● *roniť k-ie slzy* [a] predstierať plač, súciť [b] plakať, smútiť

Odkaz na heslové slovo, ku ktorému sa odkazované heslo v slovníku zaraďuje

gentleman ↗ džentlmen

identickosť ↗ identita

judo ↗ džudo

oficiózne ↗ oficiózný

parlamentárny ↗ parlament

a

b

c

č

d

e

f

g

h

ch

i

j

k

l

m

n

o

p

r

s

š

t

u

v

x

z